

**MILLIY KURASHGA BOLALARNI SARALASH SAMARADORLIGIGA TA'SIR
ETUVCHI VOSITA VA USLUBLARNI QO'LLASH METODIKASI**

Azizov Nosirjon Nematilayevich

Namangan davlat universiteti Sport faoliyati kafedrasida Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Isomiddinov Xusanboy Axmadjon o'g'li

Namangan davlat universiteti Sport faoliyati yo'nalishi magistratura talabasi Namangan shahri,
O'zbekiston

E-mail: azizov19931910@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10429004>

Annotatsiya: Ushbu maqolada sport ta'lim muassasalarida saralash va bashorat qilish orqali oliy sport yutuqlarini rivojlantirishning raqamli texnologiyalarini yaratish uslublari hamda tayyorgarlik jarayoni muvofiqligini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Oliy sport yutuqlari, rivojlantirish, sport ta'limi, muassasa, seleksiya, saralash, yo'naltirish, bashorat qilish, monitoring, joriy qilish, nazorat qilish, kompleks, texnologiya, metodologiya.

**МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ СРЕДСТВ И ПРИЕМОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОТБОРА ДЕТЕЙ В НАЦИОНАЛЬНУЮ БОРЬБУ**

Аннотация: В данной статье разработаны методики создания цифровых технологий развития высших спортивных достижений путем отбора и прогнозирования в спортивных учебных заведениях, а также предложения и рекомендации по совершенствованию соответствия процесса подготовки.

Ключевые слова: высшие спортивные достижения, развитие, спортивное образование, учреждение, отбор, квалификация, ориентация, прогнозирование, мониторинг, внедрение, контроль, комплекс, технология, методика.

**THE METHODOLOGY OF USING TOOLS AND TECHNIQUES THAT
AFFECT THE EFFECTIVENESS OF THE SELECTION OF CHILDREN IN THE
NATIONAL STRUGGLE**

Annotation: this article develops proposals and recommendations for improving the compatibility of methods of creating digital technologies for the development of higher sports achievements and the preparatory process by sorting and predicting in sports educational institutions.

Keywords: higher sports achievements, development, sports education, institution, selection, sorting, orientation, prediction, monitoring, introduction, control, complex, technology, methodology.

KIRISH

Respublikamizda ilm-fanni rivojlantirish, har bir sohada ilmiy izlanishlar olib borish va olingan ilmiy natijalarni amalda tatbiq etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida qaralmoqda. Sport ta'lim muassasalarida iqtidorli sportchilarni raqobatbardosh faoliyatga tayyorlashni saralash va bashorat qilish orqali yuqori sport yutuqlarini rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalarni yaratish, yangi ilmiy va amaliy yondashuvlar asosida o'quv mashg'ulotlarining ko'p yillik bosqichlariga saralashni rivojlantirish bugungi kunda talab bo'lib qolmoqda. Rivojlangan mamalakatlarda o'quv fanlarini o'zlashtirishga mo'ljallangan pedagogik dasturiy

vositalar, xususan, elektron darslik va qo'llanmalar, avtomatlashtirilgan o'qitish texnologiyalari, elektron axborot resurslari yaratilgan va ulardan keng foydalanilmoqda.

Jismoniy tarbiya va sportda raqamli texnologiyalardan foydalanish ulardan samarali foydalanish Soha olimlarining ilmiy izlanishlarida namoyon bo'ladi. Ammo bu elektron ma'lumotlar bazalari yaxlit tarzda ishlamasligi, bundan tashqari, sportchilarni sportga saralash va bashorat qilishning alohida elektron tizimini ishlab chiqish zamonaviy sport taomlaridan biri bo'lib qolmoqda. Sport ta'lim masalalarida saralash va boshorat qilish markazi oliy sport yutug'ini rivojlantirish raqamli texnologiyalarni yaratish ustasi:

✓ bolalarni sportga saralash uchun funktsional, jismoniy tayyorgarlik elementlariga xos harakatli o'yinlarni saralash uchun yangi kompyuter dasturi ularni musobaqaning texnik elementlariga moslashtirish orqali ishlab chiqiladi;

✓ sport ta'lim muassasalarida bolalarni ikkinchi bosqichga saralashda vazn toifasiga qarab jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlarining mezonlari va asosiy ko'rsatkichlarini aniqlash hisobiga kompleks kompleks baholash shkalasi ishlab chiqiladi;

✓ sport ta'lim muassasalarida uzoq muddatli mashg'ulotlarning turli bosqichlariga ajratilganda, vazn-bo'y ko'rsatkichlarini bashorat qiluvchi kompyuter dasturi ishlab chiqiladi;

✓ terma jamoa sportchilarining texnik-taktik chora-tadbirlarini monitoring qilish asosida bolalarni sportga saralashning yangi modelini ishlab chiqish va samaradorligi tajribaga asoslanadi;

TADQIQOT MAQSADI

Sport ta'lim muassasalarida saralash va prognozlash samaradorligiga ta'sir qiluvchi ko'rsatkichlarni hisobga olgan holda saralash bosqichlari, usullari va tayyorgarlik jarayonining muvofiqligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotni tashkil etish usullari. Tadqiqotda ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatuvlar, anketa so'rovi, pedagogik test, pedagogik eksperiment, instrumental usul, shuningdek tadqiqot natijalarini matematik-statistik tahlil qilish kabi usullardan foydalanilgan.

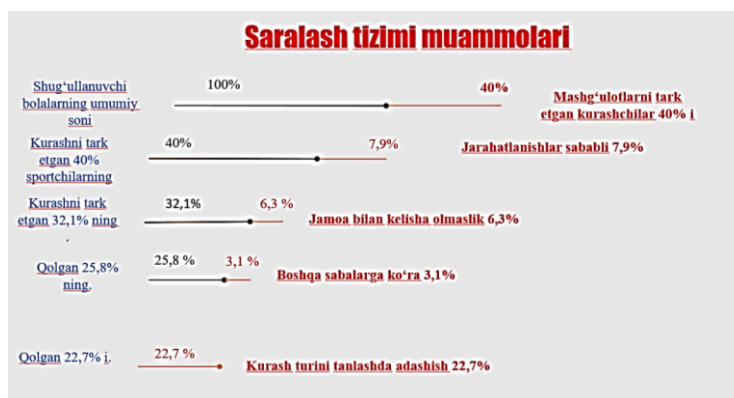
TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMA

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini barcha tarmoq va sohalarga, birinchi navbatda, davlat boshqaruvi, ta'lim, Sog'liqni saqlash, sportga keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Sport ta'lim muassasalarida yuqori sport yutuqlarini rivojlantirish uchun tanlov, saralash va rivojlanish monitoringi tashkil etiladi va tashkil etiladi bolalarni sportga saralash bosqichlari, vositalari, usullari, dastlabki tayyorgarlik jarayoni ko'rsatkichlarini baholash va monitoring testlaridan foydalanish usullariga muvofiqligi:

Biz ushbu mavzuni bugungi kunda eng muhim muomalalardan biri deb bilamiz, nafaqat O'zbekistonda, balki jahon sportida ham juda muhimdir.

➤ bolalarni sportga saralash bosqichlari, vositalari, usullari ko'rsatkichlarini baholash uchun kompyuter texnologiyalaridan foydalanish usullarining muvofiqligi sport ta'lim muassasalarida sportning amaliy holatidan yuqori sport yutuqlarini rivojlantirish uchun tanlov, tanlov va rivojlanish monitoringi va monitoring kompyuter texnologiyalari yordamida nazorat sinovlari;

➤ milliy terma jamoa tarkibiga kiruvchi sportchilarning texnik-taktik faoliyati monitoringi asosida bolalarni saralashning yangi modelini ishlab chiqish va uning samaradorligini tajribada asoslash kabi vazifalar ilmiy bo'limdan ko'rib chiqilmoqda;

1-rasm. saralash tizimidagi muammolar

➤ bolalarni o'quv faoliyati uchun ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlariga ajratishda, saralash bosqichlari, vositalari va usullarini kompleks ravishda takomillashtirish dasturini ishlab chiqish evaziga, bolalarni sportga tanlashda, funktsional tayyorgarlikda, jismoniy rivojlanishda, jismoniy va maxsus tayyorgarlik natijalarida, tanlov tizimida. raqobat faoliyati natijalari bilan uni sharhlashga qaratilgan;

➤ bolalarni sportga saralash tizimida funktsional, jismoniy tayyorgarlik darajasiga qarab, ularni musobaqaning texnik elementlariga moslashtirish hisobiga unicorn elementlariga xos bo'lgan harakatli o'yinlarni saralash bo'yicha yangi (champion) dastur ishlab chiqilgan;

➤ bolaning vazn toifalariga qarab, umumiy, maxsus jismoniy tayyorgarlikning mezonlari va me'yoriy ko'rsatkichlari asosida texnik harakatlarni baholash uchun besh darajali yutuqlar va kamchiliklarni tashxislash hisobiga saralashning ikkinchi bosqichi uchun kompleks kompleks baholash shkalasi ishlab chiqiladi;

➤ bolalarni sportga saralash tizimida funktsional, jismoniy tayyorgarlik darajasiga qarab, ularni musobaqaning texnik elementlariga moslashtirish hisobiga unicorn elementlariga xos bo'lgan harakatli o'yinlarni saralash bo'yicha yangi (champion) dastur ishlab chiqilgan;

➤ bolaning vazn toifalariga qarab, umumiy, maxsus jismoniy tayyorgarlikning mezonlari va me'yoriy ko'rsatkichlari asosida texnik harakatlarni baholash uchun besh darajali yutuqlar va kamchiliklarni tashxislash hisobiga saralashning ikkinchi bosqichi uchun kompleks kompleks baholash shkalasi ishlab chiqiladi;

Jadval-1. Serbiya, Belgrad shahri mezbonlik qilgan Erkin kurash bo'yicha Jahon chempionati ishtirokchilarining vazn-bo'y ko'rsatkichlarining tahlili (2023 yil) (n=347).

№	O'g'irligi (kg)	Ishtirokchilar soni	Umumiy bo'y uzunligi ($\bar{X} \pm \sigma$)
1	57	33	160,5±4,3
2	61	27	163,6±5,7
3	65	45	169,3±6,3
4	70	30	173,2±7,6
5	74	45	175,1±6,3

6	79	27	177,6±8,4
7	86	48	180,8±6,9
8	92	24	185,5±9,5
9	97	35	186,3±7,4

Ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlariga ajratilganda, vazn - balandlik ko'rsatkichlari asosida o'sish dinamikasini nazorat qilishning namunaviy tavsiflarini ishlab chiqish hisobiga namunaviy sport istiqbollari aniqlash algoritmi yaxshilanadi;

terma jamoaning bir qismi bo'lgan sportchilarning texnik harakatlarini, umumiy va muvaffaqiyatli urinishlar soni, to'plangan ballar yig'indisi, umumiy o'rtacha baholash, hujumning ishonchliligi, rivojlanish hisobiga saralash imkoniyati. hujum darajasi ko'rsatkichlarini kompleks nazorat qilish mexanizmlari yaxshilanadi.

XULOSA

O'quv-uslubiy manbalarda olib borilgan tizimli izlanishlarga qaramay, ushbu tadqiqot mavzusi yuqori sport yutuqlarini rivojlantirish, tanlangan sport turlarini jadal rivojlantirish uchun sport ta'lim muassasalarida bolalar malakasini oshirish tizimi va mazmunini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha ilmiy, ilmiy va uslubiy ishlanmalarni ishlab chiqishni talab qiladi. bu sohada yangi zamonaviy yondashuvlar asoslari. Bugungi kunda har bir soha rivojiga yangi zamonaviy texnika va texnologiyalar kirib kelayotgani barchamizga ma'lum. Saralash jarayonida ishlatiladigan vositalar samaradorligi va natijaviyligi bilan sport sohasida yuqori darajada qo'llaniladi. Ushbu vositalardan foydalanish yuqori sport yutuqlarini rivojlantirish uchun sport ta'lim muassasalarida tanlov, saralash va rivojlanish monitoringini joriy etishda alohida ahamiyatga ega.

Saralash bosqichlari, usullari va tayyorgarlik jarayonining muvofiqligini takomillashtirish sport ta'lim muassasalarida innovatsion texnologiyalar va yondashuvlar asosida yuqori sport yutuqlarini rivojlantirish uchun tanlov, tanlov va rivojlanish monitoringi samaradorligiga ta'sir qiluvchi ko'rsatkichlarni hisobga olgan holda, elektron dasturlarni ishlab chiqish ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda zamonaviy sport amaliyotida.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Abdulaziz Usubjon ugli Khamiddjanov. (2020). The system and content of student selection in belt wrestling. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 1(4), 316-317.
2. Khamidjanov Abdulaziz Usubjon og'li. (2020). Improving the system and content of selection of children for the sport of belt wrestling. Indicators, 8(11), 12-16.
3. Matkarimov R.M. Og'ir atletika nazariyasi va uslubiyati: jismoniy tarbiya institutlari uchun darslik / R.M. Matkarimov; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. - Toshkent: «O'zbekiston» NMIU, 2015. - 200 b.
4. Nuriddin Rukhiddinov Goziyev, Abdulaziz Usubjon ugli Khamiddjanov. (2019). The stage of improving the system and content of candidate selection for belt wrestling. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 1(3), 279-281.
5. Tastanov N.A. Kurash turlari nazariyasi va uslubiyati. / Darslik. – T.: Sano-Standart. 2017. – 480 b.

6. Азизов Н.Н. Малакали дзюдочиларнинг махсус ва мусобақа олди тайёргарлигини шакллантириш. Дисс.канд.пед.наук. 2007.- 143 б.
7. АУ Хамиджонов. (2020). Белбоғли кураш спорт турига болаларни саралашнинг назарий ва амалий таҳлили. Fan-Sportga, 6(6), 75-77.
8. Верхошанский, Ю.В. Основы специальной силовой подготовки в спорте / Ю.В. Верхошанский. - М.: Советский спорт, 2013. – 216 с.
9. Дадабаев О.Ж. Дзюдочиларнинг кўп йиллик тайёргарлиги концепцияси // докторлик диссертацияси. Ч.:2021. – 218 б.
10. Зациорский В.М. Физические качества спортсмена: основы теории и методики воспитания/В.М. Зациорский. 3-е изд. - М.: Советский спорт, 2009. – 200 с.
11. Лях В.И. Двигательные способности школьников: основы теории и методики развития. М.: Терра-Спорт, 2000. - 192 с.
12. Матвеев Л.П. Категория «развитие», «адаптация» и «воспитание» в теории физической культуры и спорта (давние, но не стареющие и новые идеи) // Теория и практика физической культуры. 1999. - № 1. -С. 2-11.
13. Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. Киев: Олимпийская литература, 1999. - 318 с.
14. Озолин Н.Г. Настольная книга тренера: наука побеждать. АСТ: Астрель, - М.: 2008. - 863 с.
15. ФА КЕРИМОВ, АУ ХАМИДЖОНОВ. (2021). Белбоғли курашга болаларни саралашда мусобақа фаолияти ва техник-тактик тайёргарлик кўрсаткичлар самарадорлигини баҳолаш ва назорат қилиш методикаси. Научно-практическая конференция, 1(1), 35-390.
16. ФА КЕРИМОВ, АУ ХАМИДЖОНОВ. (2022). Белбоғли кураш спорт турига 9-14 ёшли болаларни саралашда махсус жисмоний тайёргарлиги кўрсаткичларининг ўрни ва ахамияти. Научно-практическая конференция, 1(1), 62-73.